

Academia Oamenilor de Știință din România

RAPORT DE CERCETARE:

**INFLUENȚA ASIMETRIEI PROCESELOR ÎN ACTUL
DECIZIONAL MILITAR ȘI GUVERNAMENTAL**

General Profesor doctor Teodor FRUNZETI
Col. (rez) CS I doctor inginer Liviu COȘEREANU
Col. CS II doctor inginer Tiberius TOMOIAGĂ

București, 2017

Cuprins

INTRODUCERE	2
CAPITOLUL 1: Principalele tipuri de conflicte asimetrice	4
CAPITOLUL 2: Efectele conflictelor asimetrice	7
2.1 CAUZA CONFLICTELOR ASIMETRICE.....	7
2.2 EFECTELE CONFLICTELOR ASIMETRICE.....	9
CAPITOLUL 3: Educația și experiența în actul decizional. Impact asupra amenințărilor asimetrice	11
3.1 ACTUL DECIZIONAL MILITAR	11
3.2 INFLUENȚA EDUCAȚIE ȘI EXPERIENȚEI OPERAȚIONALE ASUPRA ASIMETRIEI CONFLICTELOR.....	14
CAPITOLUL 4: Implicații ale proceselor asimetrice în actul de decizie instituțională	18
4.1 PROCESELE DECIZIONALE ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII.....	18
4.2 COLABORAREA INSTITUȚIONALĂ ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII.....	20
4.3 ASIMETRIA PROCESELOR DECIZIONALE ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA COLABORĂRII INTERINSTITUȚIONALE.....	23
CAPITOLUL 5: Influența tehnologiei asupra asimetriei conflictelor	25
5.1 RĂZBOIUL ASIMETRIC.....	25
5.2 TEHNOLOGII CU INFLUENȚE MAJORE ASUPRA ASIMETRIEI CONFLICTELOR	26
5.2.1 Sistemele aeriene autonome.....	26
5.2.2 Roboți autonomi	28
5.2.3 Armele cu energie dirijată.....	30
5.2.4 Alte tehnologii	31
CAPITOLUL 6: Propunere de analiză SWOT pentru analiza acțiunilor asimetrice	32
CONCLUZII	35
CONCLUZIE DE FINAL	40
BIBLIOGRAFIE	41

INTRODUCERE

Lucrarea de cercetare *”Influența asimetriei proceselor în actul decizional militar și guvernamental”* încearcă să scoată în evidență faptul că procedurarea și standardizarea proceselor nu este general valabilă. Aceste două acțiuni, deși produc uniformizarea și trasabilitatea managementului curent, un aspect realmente pozitiv, oferă în același timp suficiente informații terței părți pentru a identifica asimetriile procesului care să conducă la producerea de vulnerabilități în sistem, cu scopul de a-l distruge/elimina. Ne propunem, deci, să identificăm modalități de identificare conjuncturală a asimetriilor în vederea punerii la dispoziția decidentului militar și guvernamental a soluțiilor decizionale adecvate momentului.

În cadrul temei de cercetare ne propunem să facem o analiză cât mai amănunțită a fenomenului asimetriei conflictelor prin prisma motivației acestora și nu numai. Cunoșcând cât mai fidel factorii generatori de asimetrie, se pot identifica modalitățile de contracarare și evitare a acestora. Cu alte cuvinte încercăm definirea cât mai precisă a ipotezei asimetriei conflictului, o concluzie asupra proceselor care conduc la procesul asimetric

Astfel, în cadrul acestei etape s-au analizat elemente cum ar fi: principalele tipuri de conflicte asimetrice, cauzele și efectele conflictelor asimetrice, impactul experienței operaționale și decizionale și a procesului educațional asupra asimetriei conflictelor, implicațiile asimetriei proceselor asupra actului decizional instituțional, influența tehnologiei asupra asimetriei conflictelor și s-a propus chiar o analiză de tip SWOT care să fie utilizată în analizarea unor astfel de fenomene militare.

Pe parcursul desfășurării acestei etape, finalizată cu acest raport, în urma documentării, studiilor și analizelor au rezultat de asemenea patru lucrări științifice, cu următoarele titluri: *”Conflictele asimetrice, cauză și efecte”*, *”Cultura decizională - impact asupra asimetriei”*, *”Influența tehnologiei asupra asimetriei conflictelor”*, *”Asimetria proceselor - influența asupra colaborării instituționale”*. Primele două și ultimul au fost acceptate spre publicare în revista Științe Militare a secției Științe Militare a Academiei Oamenilor de Știință din România (AOȘR), primele două pentru luna noiembrie, iar ultimul pentru luna decembrie. A treia lucrare va fi

prezentată cu ocazia Sesiunii de comunicări științifice a AOȘR cu tema: "*Buna guvernare, cale de contracarare a amenințărilor hibride*", din data de 22 noiembrie a.c.

Articolele au constituit rezultatul procesului de studiere și analiză a numeroase materiale, precum și de concepție în ceea ce privesc unele idei despre modalitățile de evaluare și contracarare a asimetriei conflictelor și proceselor din instituțiile guvernamentale din domeniul securității și apărării.

Primul articol, "*Conflictele asimetrice, cauză și efecte*", a făcut o trecere în revistă a conceptului de conflict asimetric, a principalelor cauze ale acestora și a celor mai frecvente efecte ale acestora precum și a modului și domeniilor de manifestare.

Al doilea articol, "*Cultura decizională - impact asupra asimetriei*", s-a concentrat pe analiza actului decizional militar, a instrumentelor de diverse tipuri utilizate în asistarea deciziilor, a rolului și efectelor, pozitive și negative, ale educației și experienței conducătorilor. De asemenea, s-a făcut o scurtă analiză asupra impactului pe care diverse forme de standardizare și uniformizare a procesului decizional, în special prin procesul educațional, îl pot avea asupra asimetriei, cu avantaje deseori de partea adversarului.

Al treilea articol, "*Influența tehnologiei asupra asimetriei conflictelor*", a făcut o scurtă trecere în revistă a subiectului asimetriei tehnologice și a prezentat unele tehnologii cu impact masiv în crearea și susținerea acestui tip de asimetrie. Din păcate, există unele tehnologii care au devenit disponibile unei mai largi mase de utilizatori, ceea ce poate anula sau inversa asimetria în acest domeniu.

Al patrulea articol, "*Asimetria proceselor - influența asupra colaborării instituționale*", a tratat pe scurt procesele decizionale din domeniul securității și apărării, modul de colaborare interinstituțională în domeniul securității și apărării, precum și influența asimetriei proceselor asupra acestui tip de colaborare și asupra deciziilor luate în cadrul acestor colaborări instituționalizate. Aici s-a făcut referire inclusiv la colaborările internaționale, extinse, ca de exemplu NATO, UE, ONU, OSCE etc.

CAPITOLUL 1: Principalele tipuri de conflicte asimetrice

Termenul de conflict asimetric inițial sugera o situație în care un adversar își domina complet oponentul. Totuși, semnificația actuală este ceva mai subtilă de atât. Un mod de a defini asimetria strategică este acela ca fiind orice mijloc prin care un adversar obține avantaje asupra oponentului său, fără a fi limitat exclusiv la tehnologie.

O altă definiție, mult mai complexă, aparține generalului de brigadă dr. Vasile Paul: *„Asimetria în domeniul problemelor militare și al securității naționale reprezintă acțiunea, organizarea și gândirea (concepția) diferită de cea a adversarului, în scopul maximizării propriilor avantaje, al exploatării slăbiciunilor adversarilor, al obținerii inițiativei sau câștigării libertății de acțiune. Ea poate fi: politica-strategică, militaro-strategică, operațională sau o combinație a acestora”¹.*

De asemenea, asimetria poate să implice diferite metode, tehnologii, valori, organizații, perspective în timp, sau poate combina unele din aceste elemente. Ea poate fi utilizată pe termen scurt sau lung, într-un mod intenționat sau implicit. Aceasta poate fi efectuată izolat sau în asociere cu abordările simetrice. În cele din urmă, asimetria poate să se manifeste într-o dimensiune psihologică precum și fizică.

Puține sunt situațiile când se creează o stare de conflict, iar părțile adverse să se afle într-o relație de simetrie. Mai devreme sau mai târziu se produce o transformare într-o relație de asimetrie.

În cazul conflictelor militare, asimetria a constituit factorul decisiv în stabilirea victoriei uneia dintre părți. Dimpotrivă, simetria între două părți adverse, care presupune, printre altele, concordanța conceptelor și planurilor de acțiune, proporționalitate în forțe și mijloace, capacități logistice asemănătoare, timpi de reacție asemănători sau compatibili etc., nu este dorită și nu poate, în nici un caz, să asigure victoria în luptă, să conducă spre realizarea scopurilor propuse în războiul asimetric al zilelor noastre.

¹ General de brigadă dr. Vasile Paul, Asimetria strategică, în Observatorul militar, nr.18 (8 – 14 mai 2001)

„Victoria poate fi creată“ – spunea Sun Tzî, cu o jumătate de mileniu î.e.n., în lucrarea „Arta războiului”. Pentru aceasta nu sunt de-ajuns numărul sau forța, motiv pentru care în lucrare se insistă permanent pe investiția în inteligență, în pricepere, în crearea de abilități, în dezvoltarea capacității de analiză și sinteză, în dezvoltarea și promovarea inițiativei creatoare, în găsirea unor soluții de contracarare a superiorității adversarului, în găsirea sau crearea situațiilor de asimetrie, de conflict asimetric, cum se spune astăzi. „Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie. De aceea, dacă ești capabil, simulează incapacitatea; dacă ești activ, simulează pasivitatea. Dacă ești aproape, fă să se creadă că ești departe și dacă ești departe, fă să se creadă că ești aproape. Momește inamicul pentru a-l prinde în capcană; simulează neorânduiala și lovește-l; evită-l acolo unde este puternic. Fă să i se pară că ești în situație de inferioritate și încurajează-l la înfumurare. Nu-l slăbi nici o clipă, hărțuiește-l. Atacă-l când și acolo unde nu este pregătit; acționează când el nu se așteaptă la așa ceva”².

Conflictele asimetrice pot fi clasificate după numeroase criterii, așa cum sunt de altfel definite și în lucrarea ”Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României”³. Ele pot fi:

- Militare
 - Războiul non-contact
 - Războiul disproporționat
 - Războiul popular (total)
 - Guerila
 - Revoluția armată
 - Războiul civil
 - Terorismul
- Violente și non-violente
 - Conflictul de joasă intensitate și de intensitate medie
 - Războiul psihologic
 - Războiul informațional și mediatic
 - Ciber conflictul

² Sun Tzî, Arta războiului, Editura Militară, București, 1976, p.24,33.

³ Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României. [On-line]: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/confl_asimetrice.pdf

- Non-militare
 - Îndiguirea
 - Embargo-ul și blocada economică
 - Separatismul etnic
 - Boicotul

Elementele care au o influență considerabilă asupra conflictele asimetrice contemporane sunt⁴:

- globalizarea, rețelele media și accesul sporit la informații;
- proliferarea tehnologiilor și dezvoltarea rețelelor;
- transfer tehnologic;
- dezvoltarea organizațiilor teroriste;
- terorismul nuclear;
- atacurile cibernetice;
- amenințarea terorismului economic;
- alte forme de terorism.

⁴ Pandley, R.M. „Effect of Globalisation on Asymmetrical Warfare”, CLAWS Journal, 2008

CAPITOLUL 2: Efectele conflictelor asimetrice

2.1 CAUZA CONFLICTELOR ASIMETRICE

Înainte de a se face o analiză a efectelor conflictelor asimetrice este absolut necesară o analiză privind cauzele conflictelor în general. Așa cum s-a menționat anterior, toate conflictele vor deveni în mod inevitabil la un moment dat asimetrice.

Adevărata problemă a conflictelor este pericolul permanent ca acestea să escaladeze: pe parcursul acestora se pune din ce în ce mai mult preț pe strategii de dobândire a puterii și pe uzul violenței. Conflictul devine astfel din ce în ce mai greu de controlat, până când scapă de sub control, trece pragul violenței, cauzând distrugere și suferință. Conviețuirea este astfel îngreunată, dacă nu chiar imposibilă pe termen lung.

Conflictele violente sunt determinate de cauze multiple și interconectate, care pot fi clasificate ca fiind indirecte sau de structură (provocate de sistem) și directe (provocate de evenimentele în curs). De asemenea, factorii care generează conflictele violente pot avea caracter intern sau extern în raport cu arealul aflat în conflict.

Cauzele indirecte sunt determinate de deteriorarea mediului, creșterea numărului populației, competiția pentru resurse, moștenirea lăsată de războiul rece, sărăcia, apartenența etnică. Acestea sunt unele exemple de cauze de sistem ce pot produce conflicte violente. Cauzele de sistem ale conflictelor sunt omniprezente și afectează comunități largi de oameni. Ele afectează în timp evoluția conflictului și pot fi combătute prin programe internaționale sau politici guvernamentale îndreptate în această direcție. Rezultatele însă apar pe termen lung.

Cauzele directe sunt provocate de problemele din sistemul social și politic, problemele din procesul de comunicare instituțională, activitatea instituțiilor angrenate în ameliorarea efectelor indirecte asupra populației. Politicile guvernamentale, organizațiile sociale, programele

de reforme economice, problemele generate de liberalizarea politică, militarizarea și ajutorul militar extern pot fi surse directe ale conflictelor violente.

Cauzele interne și externe reprezintă o altă dimensiune majoră ce influențează poziția unei țări în spectrul pace – conflict. Factorii interni și cei regionali pot încuraja sau ajuta adoptarea acelor măsuri ce reduc tensiunile și elimină posibilitatea unui conflict violent (spre exemplu, prin implicarea celei de-a treia părți). Aceste cauze pot fi, la rândul lor, directe sau indirecte.

Unele conflicte pot avea cauze imediate, fiind produse direct de acțiuni sau evenimente cu o evoluție imprezvizibilă și care devin rapid violente (de exemplu, prăbușirea unui guvern, urmată de o rebeliune a unui grup care vrea să preia puterea prin forță).

Cauzele conflictelor asimetrice mai pot fi împărțite și în următoarele categorii:

- structurale: natura actorului regim (autoritar contra democrat);
- tehnologice: răspândirea tehnologiei militare, răspândirea armelor mici relativ avansate în țările în curs de dezvoltare;
- culturale: creșterea naționalismului militar, asimetriei ideologice;
- psihologice: vulnerabilitatea față de putere și interese;
- interacțiuni strategice: o strategie politico - militară greșită contra actorilor slabi poate rezulta în eșec;
- religioase: deși aparent sunt câteva paliere importante din punct de vedere religios, care în timp s-au consolidat și stabilit doctrinele, totuși data fiind evoluția omului generată de cunoaștere mai mult sau mai puțin în exprimarea realității, se produc schimbări de paradigme. Consecința este ca apar noi curente, noi orientări, noi strategii atât în interiorul palierului cât și în exteriorul acestuia, generând în felul acesta noi orientări.
- etnice: sunt poate cele mai sensibile și mai greu de controlat ca proces, cu rezultate nu totdeauna în conformitate cu prognozele. Experiențele de până acum ne demonstrează că succesul strategiei în contracararea unei acțiuni asimetrice sau chiar simetrice a constat în cunoașterea cu responsabilitate și profunzime a personalității etniei cu care se produce confruntarea.
- energetice: descoperirea focului credem că pe lângă multiplele avantaje a produs multiple transformări de atitudine în natura umană. Se constată că nu totdeauna

deținătorii de resurse energetice au și evoluția pe măsura. Acest lucru se întâmplă din cauza dezechilibrelor de dezvoltare tehnologică. Deținătorii de tehnologie, sunt cei care în principiu pot impune regula jocului. În felul acesta șansa producerii unei asimetrii conflictuale este extrem de mare. În acest caz ca și în multe alte dezechilibre care conduc către conflicte asimetria este negativă.

Existența unui consens în ceea ce privește faptul că amenințările asimetrice au un impact semnificativ asupra securității și apărării naționale conduce inevitabil la o nevoie clară de a înțelege acest fenomen și a cauzelor care îl pot favoriza în scopul evaluării consecințelor ce decurg din riscurile și amenințările asimetrice.

2.2 EFECTELE CONFLICTELOR ASIMETRICE

Amenințările asimetrice au un impact semnificativ asupra securității și apărării naționale. Este vorba atât de maniera de concepere, organizare și conducere a securității și apărării naționale, cât și de adaptarea flexibilă a acestora la noile amenințări de securitate. De aici, necesitatea evaluării situației în materie de securitate și apărare naționale pentru a sesiza consecințele ce decurg din riscurile și amenințările asimetrice. Aceste consecințe pot cuprinde:

- capacitatea de a recunoaște din timp evoluțiile mediului de securitate regional și național, pentru a putea demara oportun adaptările necesare armatei;
- adaptarea organizațiilor cu atribuții în spectrul apărării și securității, cum ar fi NATO, ONU, Agenția Europeană de Apărare etc.;
- proliferarea crescândă a armelor de distrugere în masă ca și riscul elevat de teroare
Amenințările CBRN necesită introducerea unor noi măsuri de protecție atât a forțelor armate, cât și a populației civile;
- efectul globalizării și interacțiunile existente între diverse state favorizează trecerea crizelor și conflictelor de la o țară la alta, căci frontierele și distanțele în raport cu focarele de criză nu mai oferă o protecție substanțială;

- diversitatea pericolelor și riscurilor anulează limitele existente între securitatea internă și externă sau cele între domeniile civil și militar.

Amenințările asimetrice au o influență directă asupra operațiunilor militare la nivel strategic, operațional și tactic. Nivelul critic se estimează a fi cel operațional. Factorii de decizie aflați la nivel strategic trebuie să continue să fie preocupați de întregul spectru de probleme de securitate interne și externe, indiferent de cauze și să opereze în mediul politic în scopul identificării de soluții și dezvoltării de strategii care să contracareze aceste amenințări. De asemenea, ei trebuie să conceapă politici și linii directoare în scopul creării unui cadru în interiorul căruia comandanții aflați la nivel operațional și omologii lor din mediul civil, angajați ai instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale să poată opera și gestiona acest tip de amenințări. Deși comandanții la nivel tactic vor trebui să dobândească noi deprinderi și abilități pe măsură ce teatrele de operațiuni se modifică considerabil, rolul lor ca și conducători nu se va schimba semnificativ. Comandanții la nivel operațional vor fi cei care vor avea responsabilitatea de a apăra forțele militare implicate în operațiunile militare, de a coordona acțiunile împreună cu alte structuri ale forțelor de ordine publică, structurilor de informații sau a celor de intervenție la dezastre.

CAPITOLUL 3: Educația și experiența în actul decizional. Impact asupra amenințărilor asimetrice

3.1 ACTUL DECIZIONAL MILITAR

Organizațiile au nevoie de informații precise și în timp util pentru ca liderii acestora să poată lua decizii eficiente. Acest lucru este în mod special adevărat în cazul organizațiilor militare, unde deciziile au impact nu doar asupra resurselor economice, dar și asupra vieții. Operarea într-un mediu volatil, nesigur, marcat de haos și incertitudine, complică abilitatea comandanților și a echipei lor de a sincroniza cunoștințele disponibile și de a încorpora inovația în sistemele lor informaționale⁵.

Sistemele de sprijin a deciziei bazate pe calculatoare pot ajuta la evaluarea informațiilor disponibile și la modelarea posibilelor rezultate ale cursurilor de acțiune alternative, pentru comparație. Asemenea sisteme, totuși, trebuie să echilibreze nevoia de a avea rezultate în timp util cu dorința de a modela cât mai precis complexitatea mediului operațional.

Deciziile în mediul militar, similar deciziilor în organizațiile civile, variază de la cele triviale (la ce oră are loc o anumită ședință) la cele critice (se pot risca anumite vieți pentru a se cuceri un anumit obiectiv). În acest context, luarea deciziilor militare poate fi interpretată și ca luarea deciziilor de comandă-control. Această categorie implică integrarea la un nivel superior a informațiilor în timp real în scopul de a decide care modul optim de utilizare a forței în luptă, în condițiile unui grad ridicat de incertitudine și sub presiunea timpului.

⁵ Larry George, Robert Morris, Robert Joseph Skovira, A. J. Grant, Ann D. Jabro „Synchronizing knowledge in military decision making: a research approach for exploring the effects of organizational culture”, Issues in Information Systems, VOL IX, No. 2, 2008 429

În prezent, cercetările cu privire la luarea deciziilor militare tind să se concentreze fie pe aspectele cognitive ale luării deciziilor în echipă sau individual, fie pe proiectarea de modele de calculator care să stabilească o relație probabilistică între acțiunile întreprinse și efectele obținute și apoi utilizarea acestora în modelarea și optimizarea selectării cursului de acțiune, fie pe teoria jocurilor care încearcă să dezvolte un model matematic pentru a înțelege procesul de luare a deciziilor. Modelarea pe calculator sprijină, de asemenea, simularea și jocurile de război care permit utilizatorilor să încerce noi concepte operaționale sau organizaționale și să descopere eventualele deficiențe înainte de a fi puse în practică.

În cazul decidenților militari există disponibile o serie de procese robuste și instrumente dedicate sprijinirii luării deciziilor. Modul de gândire specific militarilor a condus la dezvoltarea unor modele și procese pentru a sprijini luarea deciziilor precum bucla OODA (observe, orient, decide, and act), dezvoltată de către Forțele Aeriene ale SUA, Military Decision Making Process al Armatei SUA, Estimate Process and the Seven Questions dezvoltat de armata Marii Britanii. Toate aceste procese au în comun cele șapte etape prezentate anterior.

Deși nu toți decidenții au de luat decizii de viață și de moarte, majoritatea acestora au început să se orienteze către utilizarea acestui tip de modele în luarea deciziilor în mediul de afaceri, pentru a îmbunătăți acest proces.

De asemenea, analize gen SWOT, PERT etc. sunt din ce în ce mai des utilizate ca suport în luarea unor decizii avizate.

Unul din modelele preferate ale armatei SUA utilizat în asistarea deciziilor este Military Decision Making Process (MDMP). Acest model reprezintă o abordare optimizată care presupune că, chiar și într-o situație complexă va exista un curs de acțiune pe care decidentul îl va aborda. Este un proces care necesită timp pentru a delibera și a analiza alternativele folosind un set de criterii de evaluare.

Planificarea strategică este un element cheie în procesul de luare a deciziilor și în atingerea obiectivelor stabilite. Și aceste procese beneficiază de "ajutoare", cum este modelul prezentat în continuare, care poate fi utilizat atât în context personal, cât și în cel de afaceri sau guvernamental. Acesta constă dintr-un set de întrebări aranjate într-o anumită ordine, dar care

pot avea un caracter iterativ și ciclic. Acestea au fost împărțite în două grupuri⁶: primul care definește cadrul strategic al situației (unde?, ce? și de ce?) și al doilea care ajută la definirea unui plan specific cadrului definit anterior (cum?, când? și cine?) (figura 1).

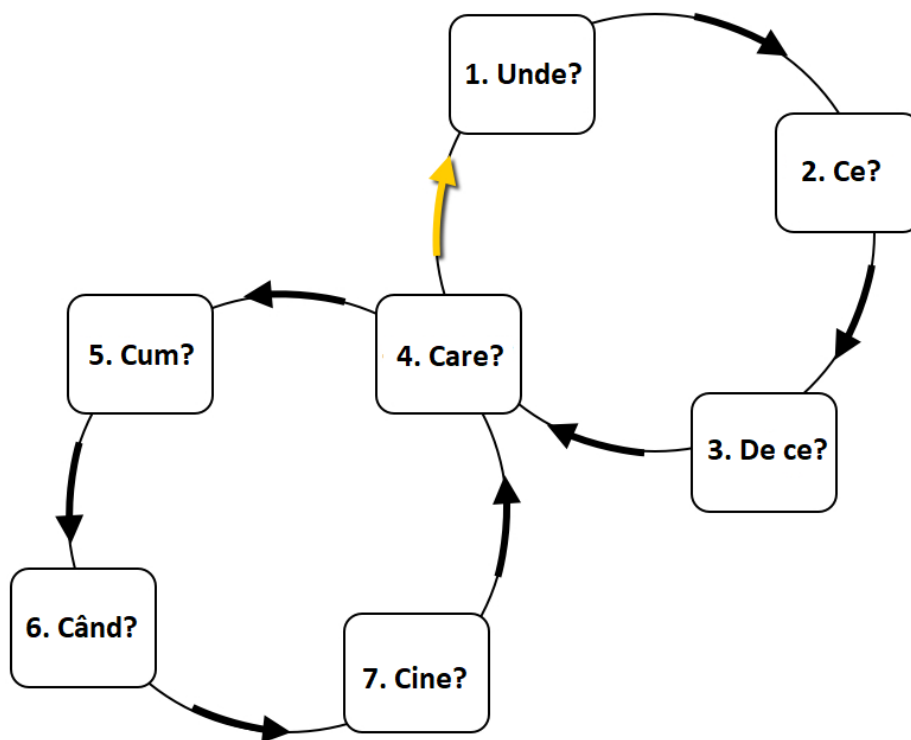

Figura 1: Model de planificare strategică

Cele două grupuri sunt legate prin întrebarea ”care?”, întrebare care gestionează conceptul de risc și cursul de acțiune.

”Unde?” definește elemente cum ar fi locația prezentă și destinațiile viitoare, situația curentă și viziunea. ”Ce?” reprezintă misiunea, realitatea a ceea ce se intenționează a se face. ”De ce?” definește valorile, identitatea planificatorului. ”Cum?” reprezintă metodele sau planul prin care se vor atinge misiunile. ”Când?” se referă la timp, la momentele oportune și la coordonare în vederea realizării cu succes a misiunii. În majoritatea cazurilor timpul și sincronizarea sunt critice. ”Cine ?” definește în principal rolurile, echipa, structura organizațională, rețeaua personalului. ”Care?” definește selecția, direcția de acțiune. După stabilirea mai multor variante posibile prin care se poate realiza viziunea propusă, este necesară alegerea uneia pentru a se putea stabili planul de acțiune.

⁶ therightquestions.org/what-are-the-right-questions-for-decision-making-strategic-planning/

Unul din factorii cu influențe majore asupra deciziilor este riscul. Acesta trebuie identificat, evaluat, diminuat și administrat astfel încât să deciziile să fie luate în condiții care să asigure cele mai bune șanse de reușită. Riscurile variază de la o situație la alta, nu există un șablon, de aceea managementul riscurilor se face pe măsură ce situațiile evoluează.

Managementul riscurilor este un element critic deoarece, dacă este făcut în necunoștință de cauză sau pe baza unor informații eronate sau incomplete, poate conduce la eșecul operațiunii. Pe de altă parte, nici abordarea ”100% sigur” nu este întotdeauna o cale optimă către progres și evoluție. Majoritatea situațiilor impun asumarea unor riscuri.

3.2 INFLUENȚA EDUCAȚIE ȘI EXPERIENȚEI OPERAȚIONALE ASUPRA ASIMETRIEI CONFLICTELOR

Mediul militar contemporan este în permanentă schimbare și ca rezultat a apărut provocarea la adresa soldaților profesioniști de a acționa creativ și rațional. Nu doar tehnica și echipamentele militare sunt în permanentă schimbare, ci și regulile privind angajarea în luptă, temperamentul soldaților contemporani și mediul operațional, astfel încât vechea cerință în privința soldaților de a urma orbește ordinele nu mai funcționează.

Experiențele acumulate în conflictele recente arată că activitatea soldatului nu se mai rezumă doar la a lupta și a produce pierderi inamicului, ci necesită și alte deprinderi și calificări, fără caracter militar. În mediul operațional actual, soldații trebuie să gândească din mers și să ia decizii pe timpul desfășurării acțiunii, astfel încât acestea să asigure respectarea intereselor naționale, siguranța oamenilor proprii și respectarea convențiilor internaționale.

Din acest motiv au apărut numeroase cursuri de Gândire Critică⁷ special pentru instruirea tinerilor ofițeri. Nevoia pentru asemenea cursuri a apărut datorită faptului că sistemul educațional existent nu pregătea militarii pentru a putea fi capabili să gestioneze provocările curente. Erau educați ce să gândească, dar nu cum să gândească. Dezvoltarea acestui mod de gândire ar trebui

⁷ Ikpe, Ibanga B. „Reasoning and the Military Decision Making Process.”, Journal of Cognition and Neuroethics 2 (1): pag. 149, 2014.

să conducă la educarea noii generații de militari în spiritul unei anumite autonomii în luarea deciziilor.

Totuși, deși acest gen de cursuri privind gândirea critică există în curricula multor instituții de învățământ militar, este greu de precizat dacă chiar sunt dezvoltate aceste abilități sau doar primesc instruire în utilizarea unor instrumente care ajută acest gen de luare a deciziilor. Acest lucru apare și din cauza unui paradox des întâlnit și anume acela că pe de o parte se încearcă dezvoltarea unui mod de gândire independent și pe de altă parte se încearcă impunerea unui anumit control asupra modului de gândire prin impunerea unui set de parametrii și linii directoare. Din acest motiv, utilizarea unor instrumente care să ajute procesul de luare a deciziilor, la un moment dat, când experiența acumulată atinge un anumit nivel critic, nu va face altceva decât să limiteze autonomia și flexibilitatea în gândire, ceea ce va crește asimetria existentă la acest nivel în comparație cu grupările teroriste și cele paramilitare.

Norocul rareori joacă un rol important în succesul operațiunilor militare. Deseori, calitatea deciziilor comandanților și experiența acestora oferă unei armate inferioare numeric avantaje asupra unei armate superioară numeric, așa cum s-a întâmplat și în războiul din insulele Falkland.

De asemenea, tot experiența și calitatea deciziilor comandanților a făcut ca o armată prăpădită, slab dotată să obțină avantaje în fața unei armate mult superioară din punct de vedere tehnologic.

Un exemplu în acest sens a fost decizia gărzii republicane irakiene de a evita conflictul direct cu armata mult superioară tehnologic a coaliției conduse de SUA, ducând în schimb un război de uzură psihologică cu ajutorul populației civile. Ceea ce ar fi trebuit să fie un război de scurtă durată și precis s-a transformat într-o operațiune de durată și uzură. Și în acest caz, conceptul de război de guerilă, deși nu întocmai nou, combinat cu utilizarea dispozitivelor explozive improvizate, s-a dovedit a fi o idee excepțională.

Un alt exemplu este dat de generalul vietnamez Vo Nguyen Giap care a fost deseori menționat ca fiind un geniu militar din cauza deciziilor sale militare extrem de eficiente. Atacurile sale asupra câtorva interese ale inamicului nu numai că a forțat armata franceză mult

superioară numeric și tehnologic să își disperseze forțele în unități mai mici, care au putut fi ușor angajate de către forțele vietnameze, dar a condus și la război foarte obositor psihologic mulți ani mai târziu când armata SUA a decis să protejeze sudul Vietnamului de regimul comunist. O altă strategie a lui Vo a fost aceea de a alege momentul de desfășurare a ofensivelor astfel încât să obțină un impact negativ maxim în cadrul opiniei publice din țările inamice. Momentul asaltului de la Dien Bien Phu a fost în mod evident ales astfel încât să coincidă cu Conferința de la Geneva din 1954 unde teritoriile Indochinei au fost împărțite. Știrile despre brutalitatea atacului nu numai că a avut un impact major asupra opiniei publice franceze, dar și asupra opiniei publice a altor țări deținătoare de colonii. Impactul a fost atât de mare, încât se suspectează că președintele Eisenhower a ignorat recomandările cabinetului său de a trimite trupe în ajutorul Franței în lupta contra comunismului, tocmai datorită opiniei publice negative pe care atacul le-a avut în SUA.

Aceste două strategii au fost utilizate cu efecte devastatoare în ofensiva Tet, care, în ciuda faptului că nu și-a atins obiectivele, a fost considerată un punct de turnură privind implicarea americanilor în războiul din Vietnam. Există numeroase documente care descriu strategia aleasă de către Giap și anume aceea de a continua un război prelungit, cu efecte deosebite asupra moralului soldaților americani și asupra percepției opiniei publice din SUA. Prin atacul simultan asupra mai multor orașe, el a lăsat impresia că trupele americane luptă cu un inamic care are resurse nelimitate, în timp ce asediul asupra forțelor americane au lăsat impresia că aceștia sunt ținte ușoare pentru soldații vietnamezi. Valoarea propagandistică a acestor acțiuni au fost deseori citată ca motiv al retragerii armatei SUA din Vietnam. Osama bin Laden și alți lideri teroriști deseori au menționat Vietnamul ca model al tipului de victorie urmărit, o strategie a demoralizării celor de acasă și a inducerii dorinței de retragere. Deși eficientă, această strategie l-a costat totuși pe Vo pierderi colosale de vieți omenești și a constituit o povară enormă pentru capacitatea de producție a țării. Acest tip de decizii nu sunt produsul unui proces specific militar, ci mai degrabă a motivării susținute în învingerea inamicului (într-adevăr Giap nu a fost un militar profesionist).

Înfruntarea unui inamic într-o situație în care viitorul oamenilor în uniformă și a unei întregi națiuni depind de decizia câtorva trebuie abordată folosind toate resursele intelectuale avute la dispoziție de către ofițeri și soldați. Reducere acestor resurse intelectuale la o listă în

care se bifează niște elemente, așa cum modelele cunoscute (MDMP) o fac, nu va conduce la o șansă clară de victorie.

Acest lucru este cu atât mai mult sensibil și poate conduce la asimetriile menționate, cu cât în prezent există numeroase instituții de învățământ militar care promovează programe de instruire cu participare internațională, în baza relațiilor existente în cadrul alianțelor. În cadrul acestor programe se promovează și se predau procedurile operaționale aflate în uz, pentru a se asigura o anumită omogenitate a actului decizional la nivelul alianțelor, dar deseori aceste proceduri nu sunt secrete și pot fi ușor accesate de către inamic și utilizate în avantajul acestuia.

Un alt element care poate destabiliza actul decizional este acela că în timp alianțele se pot schimba. Națiuni care până de curând luptau împreună, ulterior vor încerca să se anihileze reciproc, utilizând aceleași metode, utilizate anterior în comun.

Limitarea capacității decizionale a ofițerilor și soldaților la un set de reguli și instrumente cum sunt cele prezentate (MDMP, de exemplu) poate pune militarii în dezavantaj atunci când înfruntă un inamic inventiv și acest lucru poate conduce la costuri deosebite umane și materiale necesare câștigării războiului.

CAPITOLUL 4: Implicații ale proceselor asimetrice în actul de decizie instituțională

4.1 PROCESELE DECIZIONALE ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII

Decizia poate fi definită ca un act rațional de alegere a unei linii de acțiune prin care se urmărește realizarea obiectivelor având în vedere resursele disponibile. A lua o decizie înseamnă a alege dintr-o mulțime de variante posibile de acțiune, pe baza anumitor criterii, acea variantă care este considerată cea mai avantajoasă pentru atingerea unor obiective.

Sistemul decizional reprezintă ansamblul elementelor interdependente care determină elaborarea și fundamentarea deciziilor.

Scopul principal al deciziei este optimizarea dinamică a corelației dintre posibilitățile reale de execuție și cererile/sarcinile primite. O decizie este calitativă (efectivă) dacă îndeplinește următoarele cerințe:

- este fundamentată științific;
- este luată de către persoane care dețin dreptul legal, împuternicirea și autoritatea necesară;
- este clară, concisă, logică și nu se contrazice cu ea însăși sau cu alte decizii luate anterior cu privire la aceeași problemă;
- este adoptată la momentul oportun și în timp util;
- este completă.

Elementele procesului decizional sunt:

- decidentul;
- alternativele;
- criteriile de decizie;
- stări ale naturii;
- obiectivele.

Procesul de luare a deciziilor caută să identifice etapele necesare luării acestora într-o manieră logică, ușor de urmat. Cele mai uzuale etape ale procesului de luare a deciziilor sunt⁸:

1. Identificarea scopului/analizarea problemelor;
2. Culegerea datelor/luarea în considerare a factorilor care pot influența procesul;
3. Crearea alternativelor/a cursului de acțiune;
4. Analizarea elementelor pro și contra pentru fiecare alternativă;
5. Luarea deciziilor;
6. Implementarea deciziilor/luarea măsurilor;
7. Însușirea lecțiilor învățate din acest proces.

Procesul decizional a fost dintotdeauna un proces perfectibil, pentru care deseori omul a utilizat diverse "ajutoare", plecând de la "datul cu banul", vrăjitoare și până la sisteme complexe care implementează elemente de inteligență artificială. Dată fiind importanța acestui proces, unele instituții, precum cele militare sau medicale și-au dotat decidenții cu diverse instrumente care să îi ajute să ia cele mai bune decizii în timp util, deseori foarte scurt. Poate și din cauză că în cazul acestor instituții, deciziile au implicații majore asupra vieții persoanelor și deseori sunt luate în situații de criză, sub presiunea timpului, în condiții de stres deosebit.

În cazul decidenților militari există disponibile o serie de procese robuste și instrumente dedicate sprijinirii luării deciziilor. Modul de gândire specific militarilor a condus la dezvoltarea unor modele și procese pentru a sprijini luarea deciziilor precum bucla OODA (observe, orient, decide, and act), dezvoltată de către Forțele Aeriene ale SUA, Military Decision Making Process al Armatei SUA, Estimate Process and the Seven Questions dezvoltat de armata Marii Britanii. Toate aceste procese au în comun cele șapte etape prezentate anterior.

Deși nu toți decidenții au de luat decizii de viață și de moarte, majoritatea acestora au început să se orienteze către utilizarea acestui tip de modele în luarea deciziilor în mediul de afaceri, pentru a îmbunătăți acest proces.

De asemenea, analize gen SWOT, PERT etc. sunt din ce în ce mai des utilizate ca suport în luarea unor decizii avizate.

⁸ Ikpe, Ibanga B. „Reasoning and the Military Decision Making Process.”, Journal of Cognition and Neuroethics 2 (1): pag. 150, 2014.

4.2 COLABORAREA INSTITUȚIONALĂ ÎN DOMENIUL APĂRĂRII ȘI SECURITĂȚII

Mediul extern și dinamica acestuia impun structurilor cu responsabilități în domeniul apărării și securității să se adapteze continuu, să identifice și să folosească oportunitățile oferite în scopul atingerii obiectivelor.

Planificarea procesului de schimbare se realizează pe baza analizelor făcute asupra influenței factorilor interni și externi favorabili și nefavorabili schimbării, cât și a factorilor interesați (instituții publice și private, organizații, persoane, grupuri etc.).

Adaptarea strategiilor de securitate nu se poate realiza în mod eficient decât dacă există o permanentă cooperare între instituțiile cu atribuții în acest domeniu, atât interne cât și externe.

La nivel național, în categoria acestor instituții intră, de exemplu: C.S.A.Ț., Guvernul, Parlamentul, Ministerul Apărării Naționale, SMAp, structurile centrale, sindicatele, structurile Sistemului Național de Apărare (MAI, SPP, SRI, SIE), mass media. La nivel global avem structurile NATO, Consiliul Europei și Uniunea Europeană, OSCE, ONU etc.

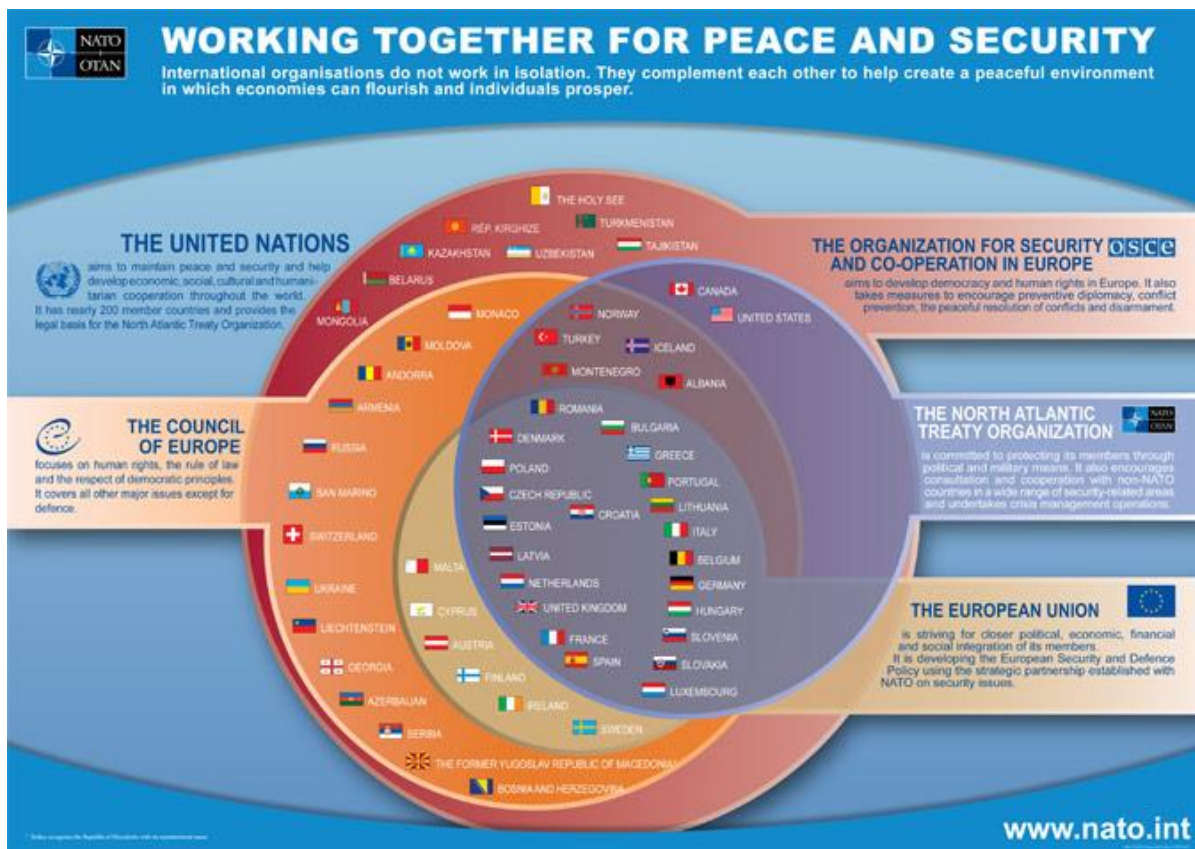

Figura 2: Relaționarea instituțională în domeniul securității la nivel global⁹

Cooperare instituțională în domeniul apărării și securității este în prezent un element cheie aflat în atenția guvernelor, prin prisma noilor provocări de securitate. Ea este statuată, de obicei în documente programatice cu caracter strategic, cum ar fi, de exemplu Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019, Carta albă a apărării, NATO Strategic Concept, NATO Readiness Action Plan, Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), Strategia Globală pentru Politică Externă și Securitate etc.

Strategia Națională de Apărare și Carta albă¹⁰ a apărării prevăd o serie de măsuri, inclusiv aspectele legate de colaborarea inter-instituțională, cu privire la:

- Contribuția la securitatea României pe timp de pace;
- Apărării suveranității și integrității teritoriale a României;
- Participarea la apărarea aliaților și partenerilor săi, în cadrul NATO și UE;

⁹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_82719.htm

¹⁰ „Strategia Națională de Apărare a Țării”, www.mapn.gov.ro

- Promovarea stabilității regionale și globale, inclusiv prin utilizarea diplomației apărării:
- Asigurarea sprijinului autorităților administrației publice, centrale și locale, în situații de urgență, pentru acordarea de asistență populației și pentru managementul consecințelor dezastrelor și accidentelor tehnologice.

La nivelul NATO există o serie de documente care reglementează direcțiile de acțiune și modul de cooperare cu alte instituții și categorii de forțe din statele membre. Un astfel de document este, de exemplu, NATO Strategic Concept¹¹, care evidențiază scopul NATO și principalele sarcini cu privire la asigurarea securității. De asemenea, sunt reliefate aspectele legate de noul mediu de securitate, elementele specifice ale Alianței și oferă îndrumări cu privire la transformarea forțelor militare din compunere. Acest document este revăzut periodic în vederea adaptării lui la noile provocări adresate securității mondiale și este un fel de ghid pentru a sprijini dezvoltarea militară și politică a Alianței. Documentul a fost adoptat în 2010 la Lisabona și în prezent are în vedere trei acțiuni majore: apărarea colectivă, managementul crizelor și securitatea cooperativă. Un alt document extrem de important în cadrul Alianței, cu implicații majore asupra cooperării inter-instituționale, este NATO Readiness Action Plan¹². Acest document, inițiat la Summitul NATO din Țara Galilor în 2014 și actualizat cu ocazia Summitului NATO de la Varșovia în 2016, reprezintă cel mai mare sprijin dat Alianței de la finalizarea Războiului Rece. Acest plan are o importanță deosebită în special pentru țara noastră deoarece prevede o serie de măsuri privind contracararea amenințărilor la Marea Neagră și în estul Europei și a facilitat înființarea de comandamente și forțe multinaționale în România.

La nivelul UE, Politica Externă și de Securitate Comună (PESC)¹³ a apărut și s-a dezvoltat ca o consecință firească a procesului de construcție europeană, în condițiile în care au devenit evidente beneficiile acțiunii comune derulate sub egida Uniunii pe plan internațional. În esență, PESC este constituită din ansamblul deciziilor la care statele membre, inclusiv România, ajung în comun, privind relaționarea lor prin intermediul Uniunii cu ceilalți actori din sistemul internațional.

¹¹ https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm

¹² https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_119353.htm

¹³ <https://www.mae.ro/node/1882>

Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC) constituie brațul operațional al PESC. PSAC este un instrument al palierului interguvernamental al UE, aflat în evoluție conceptuală din 1998 și operaționalizat din 2003, când a fost adoptată Strategia Europeană de Securitate (SES) și au fost lansate primele misiuni.

Concluziile Consiliului European din decembrie 2013 au identificat, 3 domenii prioritare în care acțiunea UE trebuie să se concentreze în perspectivă: creșterea eficacității, vizibilității și impactului PSAC, dezvoltarea capacităților prin aprofundarea cooperării în procesul de dezvoltare a capacităților militare și întărirea industriei europene de apărare, urmărindu-se ca aceasta să fie integrată, sustenabilă, inovativă și competitivă. Aceste linii de acțiune în domeniul PSAC au fost reamintite și continuate prin concluziile Consiliului Afaceri Externe și Consiliului European din mai, respectiv iunie 2015, cu un accent deosebit pe: elaborarea unei noi Strategii Globale pentru Politică Externă și Securitate până în vara anului 2016, continuarea implementării Abordării Cuprinzătoare în materie de conflicte și crize externe, dezvoltarea capacităților civile, consolidarea parteneriatelor cu ONU, NATO, OSCE și Uniunea Africană, adoptarea unui Cadru Politic privind cooperarea sistematică și pe termen lung în domeniul apărării și a unui Cadru Politic privind apărarea cibernetică, combaterea amenințărilor hibride, adâncirea dialogului de securitate între NATO și UE, continuarea sprijinirii domeniului apărării (elaborarea și implementarea Acțiunii Pregătitoare în domeniul PSAC - sectorul cercetare, stabilirea unui regim mai larg privind securitatea lanțului de aprovizionare, susținerea IMM-urilor și a acțiunilor în domeniul spațial).

4.3 ASIMETRIA PROCESELOR DECIZIONALE ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA COLABORĂRII INTERINSTITUȚIONALE

Așa cum am menționat anterior, procesul decizional este un proces deosebit de complex, în special când vorbim de decizii în sfera securității și apărării naționale. Deși există o serie de instrumente care să sprijine acest proces, acestea nu sunt toate standardizate sau utilizate pe scară largă. De exemplu, deși armata SUA utilizează diverse instrumente și procese pentru fundamentarea deciziilor, armata română utilizează cel mult analize de tip SWOT.

Pe de altă parte, așa cum s-a menționat și în secțiunea destinată colaborării între instituții, cooperarea inter-instituțională în domeniul apărării și securității include în general un număr mare de actori, nu tocmai omogeni din punct de vedere financiar, organizațional, militar, procedural etc.

Acest lucru creează deja o asimetrie la nivelul alianțelor militare, procesele de luare a deciziilor fiind diferite. Pentru a se compensa acest fenomen s-au elaborat standarde, s-au dezvoltat și implementat diverse proceduri, metode, scheme, analize care să aducă la un numitor comun aceste procese. Totuși, deși se compensează această asimetrie în direcția asigurării unei omogenității a procesului decizional, se creează o alta prin promovarea în masa a acestor instrumente. Există în prezent numeroase surse publice, unele utilizate și de către autorii acestei lucrări, care prezintă foarte clar etapele și modul de funcționare a acestora, lucru care permite diverșilor inamic să aibă o idee destul de clară asupra modului în care se va reacționa în diverse situații și să aibă o anumită predictibilitate a reacțiilor. Acest lucru creează un alt fel de asimetrie, în special în comparație cu organizațiile teroriste sau facțiunile paramilitare, care acționează rareori după un model prestabilit și documentat.

Mai mult decât atât, chiar și relațiile inter-instituționale sunt publice, fiind numeroase surse publice care descriu cu destule amănunte instituțiile partenere, rolul fiecăreia în cadrul parteneriatului, modul de organizare și subordonare, modelul de management adoptat, derularea procesului decizional etc., ceea ce mărește și mai mult predictibilitatea reacțiilor în diverse situații. Având la dispoziție aceste informații este uneori destul de facil să întrerupi colaborarea interinstituțională, începând de la distrugerea fizică a unor sedii, eliminarea unor persoane cheie, deteriorarea rețelelor de comunicații și continuând cu elemente ceva mai "abstracte", cum ar fi războiul informațional (fenomenul de "fake news" în special), atacurile cibernetice, denigrarea unor persoane cheie din instituțiile cheie din cadrul parteneriatului etc.

Este adevărat că în cele mai multe cazuri predictibilitatea nu ajută, de exemplu, degeaba se poate ști modul de răspuns al NATO și forțele care vor reacționa, dacă nu există la îndemână și un răspuns pe măsură.

CAPITOLUL 5: Influența tehnologiei asupra asimetriei conflictelor

5.1 RĂZBOIUL ASIMETRIC

Orice discuție cu privire la războiul high-tech conduce inevitabil către asimetrie. Termenul de ”război/conflict asimetric” inițial sugera o situație în care un adversar își domina complet oponentul. Totuși, semnificația actuală este ceva mai subtilă de atât. Un mod de a defini asimetria strategică este acela ca fiind orice mijloc prin care un adversar obține avantaje asupra oponentului său, fără a fi limitat exclusiv la tehnologie.

De exemplu, Ginghis Han și hoardele sale de mongoli au făcut uz de avantajele mobilității sporite, vitezei operaționale, culegerii de informații, sincronizării, instruirii și moralului pentru a își învinge inamicii în campanii fulgerătoare. De asemenea, a beneficiat de avantajele tehnologice ale vremii prin folosirea inginerilor și a invențiilor chinezești, în special în cazul asediilor.

Alți cuceritori, cum ar fi romanii, aztecii sau zulușii, au utilizat tehnologiile superioare, disciplina, instruirea și leadershipul pentru a-și câștiga bătăliile [1]. Deși tehnologiile actuale pot interfera cu toate aspectele menționate anterior, în special cu cele legate de viteza operațională și de culegerea de informații, există și alte aspecte ale unei operațiuni militare care pot fi decisive în câștigarea unei bătălii.

Acest lucru devine foarte clar atunci când analizăm partea mai ”slabă” a acestor conflicte. De exemplu, rebelii în războaiele anticoloniale s-au bazat pe o formă de asimetrie. Ei au făcut uz de operațiuni de guerilă, război de uzură, război politic și de dorința de sacrificiu – atuuri pe care adversarii lor superiori numeric și tehnologic nu le-au avut. Asemenea strategii se regăsesc în acțiuni militare precum războiul popular maoist, Intifada sau luptele din Irlanda de Nord [1].

La o analiză a strategiei general, asimetria materială este deseori benefică pentru partea mai puternică. Există două aspecte principale ale asimetriei – material și psihologic. Deși asimetria materială nu este totul, cele două concepte sunt în relație directă, deseori asimetria materială generând un avantaj psihologic. De asemenea, avansul tehnologic poate fi decisiv într-

un conflict în care partea mai "slabă" nu se poate adapta și maximiza atuurile pe care le are la dispoziție. De exemplu, avansul tehnologic a creat o diferență majoră în cazul războiului împotriva triburilor Matabele în 1893-1894, când 50 de soldați britanici au reușit să învingă 5.000 de războinici Matabele cu doar 4 mitraliere Maxim [1]. Triburile Matabele nu au reușit să fructifice superioritatea numerică pentru a-i învinge pe britanici. Totuși, în conflictele de durată inamicii reușesc de cele mai multe ori să găsească diverse metode de a contracara asimetria tehnologică.

5.2 TEHNOLOGII CU INFLUENȚE MAJORE ASUPRA ASIMETRIEI CONFLICTELOR

Așa cum s-a menționat anterior, tehnologia reprezintă doar o parte din elementele care definesc o armată eficientă. Pe măsură ce investițiile în noile tehnologii cresc, este necesar să se cunoască locul lor în schema operațiunilor militare. De asemenea trebuie să se țină cont de faptul că însăși conceptul de război este în continuă schimbare. Domeniul tehnologic cuprinde și tehnologia informației, care este relaționată cu comanda și controlul operațiunilor militare, care la rândul lor conduc către interacțiunea cu armele de precizie cu rază mare de acțiune, cu sisteme aeriene autonome, cu câmpurile de luptă automatizate și cu armele bazate pe platforme spațiale.

În continuare sunt prezentate câteva din tehnologiile care au avut și au în continuare o influență masivă în asigurarea asimetriei tehnologice.

5.2.1 Sistemele aeriene autonome

Sistemele aeriene autonome au apărut inițial sub forma vehiculelor aeriene fără pilot, utilizate în culegerea de informații cu privire la câmpul de luptă. Conceptul de vehicul aerian fără pilot își are originile în timpul primului război mondial. Dronele de recunoaștere au intrat în uz în anii '50 și în timpul războiului de Vietnam, iar Războiul Rece a stimulat creșterea numărului de asemenea programe de dezvoltare tehnologică. Anii '80 au dat naștere sistemului Pioneer, retras din uz în 2007.

Următoarea generație de sisteme aeriene autonome a debutat cu Predator (figura 3), care a înglobat tehnologii precum comunicațiile prin satelit și are o autonomie până la douăzeci de ore. Alte sisteme aflate în uz în armata SUA mai sunt Global Hawk, Darkstar, și Outrider.

Figura 3: Sistemul aerian fără pilot Predator¹⁴

De asemenea, în atenție sunt și microvehiculele aeriene autonome, care au diverse forme și moduri de propulsie, cea mai populara fiind cea care imită păsările. Aceste micro sisteme sunt utilizate în culegerea de informații și supraveghere.

De lungul timpului rolul sistemelor aeriene autonome s-a extins. În prezent ele sunt utilizate pentru găsirea, identificarea și chiar atacul țintelor, ca și sprijin pentru muniția ghidată, folosind iluminatoare laser, pentru culegerea de informații și supraveghere permanentă, ca și releu de comunicații, elemente active în războiul electronic.

Datorită potențialului uriaș al acestor sisteme, există numeroase programe de cercetare în acest domeniu, în special pentru dezvoltarea de noi senzori, extinderea autonomiei sistemelor, implementarea inteligenței artificiale și în utilizarea roiturilor de asemenea sisteme, acest concept de roi deschizând noi căi către obținerea asimetriei tehnologice.

Din păcate, aceste tehnologii au devenit accesibile pe scară largă și statelor cu o dezvoltare tehnologică mai redusă, acest lucru putând duce la limitarea sau schimbarea asimetriei unui conflict. Deja conceptul de ”dronă sinucigașă” este în uz și atenția cercetării – dezvoltării se

¹⁴ http://defense-update.com/20070420_predatorb.html

orientează pe dezvoltarea de tehnologii anti drone și anti roi de drone, domeniu aflat în pionierat deocamdată, soluțiile existente fiind extrem de limitate.

5.2.2 Roboți autonomi

Ca o completare a sistemelor autonome aeriene există o întreagă familie de roboți terestri sau sisteme autonome terestre, care sunt utilizați în operațiunile militare. Un exemplu în acest sens este Packbot, un sistem autonom terestru utilizat de către armata SUA, dezvoltat în principal pentru misiuni de recunoaștere, pentru operațiuni tactice ale poliției și pentru eliminarea dispozitivelor explozive. Acest sistem a fost utilizat în războiul din Irak.

Un alt concept avut în atenție din această categorie este cel al vehiculelor autonome, care sunt concepute să devină o extensie a soldaților, fiind folosite pentru căratul echipamentului acestora, aprovizionarea cu muniție, extragerea răniților, fiind echipate cu senzori avansați și având posibilități avansate de navigare inclusiv în teren accidentat (figura 4).

Figura 4: Vehiculul logistic autonom Titan¹⁵

¹⁵ <https://www.qinetiq-na.com/products/unmanned-systems/titan/>

Tot în această categorie intră și roboții de dimensiuni mici, care pot fi purtați de către soldați și aruncați peste obstacole sau în interiorul clădirilor, fiind folosiți pentru culegerea de informații și recunoaștere.

Similar sistemelor aeriene fără pilot și pe aceste sisteme s-a experimentat utilizarea armamentului. Există roboți dotați cu aruncătoare de grenade de 40 mm sau cu pușca mitralieră cal. 7,62 mm. Un exemplu în acest sens este sistemul "Modular Advanced Armed Robotic System - MAARS" (figura 5).

Figura 5: Sistemul terestru fără pilot MAARS¹⁶

Posibilitățile oferite de aceste sisteme sunt tot atât de largi ca și cele oferite de către sisteme aeriene, fiind valabil inclusiv conceptul de roi. Din păcate și în acest caz asimetria poate funcționa în ambele tabere, existând posibilitatea utilizării unor astfel de sisteme, nu foarte sofisticate și ieftine, pe post de armă, de către beligeranți cu finanțare redusă și cunoștințe tehnologice modeste.

¹⁶ <https://www.qinetiq-na.com/products/unmanned-systems/maars/>

5.2.3 Armele cu energie dirijată

Reprezintă conceptul cel mai nou implementat în materie de armament. Chiar dacă ideile nu sunt noi, nivelul tehnologic existent a făcut posibilă dezvoltarea lor doar în ultimii ani. În această categorie intră armele bazate pe laseri de mare putere și cele bazate pe microunde (impuls electromagnetic direcționat). Acest gen de armă, deși aflate în fază incipientă de dezvoltare, conduce la crearea unei asimetrii în favoarea deținătorilor greu de egalat datorită costurilor extrem de ridicate și tehnologiilor avansate prohibitive la momentul actual.

Armele cu energie dirijată oferă în prezent mari speranțe în contracararea rapidă și eficientă a atacatorilor sinucigași cu bombe, a rachetelor balistice, a sistemelor aeriene fără pilot, inclusiv a roiurilor și chiar împotriva avioanelor.

Dacă în privința dirijării impulsului electromagnetic rezultatele sunt modeste, existând câteva sisteme care funcționează cu succes în oprirea vehiculelor (Norvegia a condus un proiect NATO cu succes în acest sens), în ceea ce privește laserul de mare putere și armele care utilizează această tehnologie se pare că sunt mult mai avansate. În acest sens, marina SUA a testat cu succes un asemenea sistem montat pe nava USS Ponce împotriva dronelor (figura 6).

Figura 6: Sistemul de arme laser LaWS¹⁷

5.2.4 Alte tehnologii

Deși au un impact major asupra asimetriei conflictelor actuale, tehnologiile prezentate anterior nu sunt singurele. Mai există numeroase altele care pot influența mai mult sau mai puțin asimetria conflictelor. În acest sens putem menționa domeniul cyber, în special atacurile cibernetice, care survin într-o perioadă când aproape totul are legătură cu Internetul și cu tehnologiile cloud, imprimarea 3D și manufacturarea aditivă, vehiculele hipersonice, rețelele de socializare și cele media, materialele avansate, dominanța spectrului electromagnetic, inteligența artificială, sursele de energie, inclusiv cele regenerabile și stocarea energiei.

¹⁷ <https://www.navytimes.com/news/your-navy/2017/07/19/navy-successfully-tests-anti-drone-laser-weapon/>

CAPITOLUL 6: Propunere de analiză SWOT pentru analiza acțiunilor asimetrice

Proiectul de cercetare pe parcursul derulării și formulării articolelor și prezentărilor la diferitele manifestări științifice și-a propus identificarea pe cât posibil a punctelor tari, a punctelor slabe, precum și a amenințărilor și a oportunităților acțiunilor asimetrice care pot apărea și pot fundamenta, influența procesul decizional

Puncte tari:

1. Constituirea unor politici la nivel macro decizional, în contextul perfecționării sistemului de circulație și filtrare a informației;
2. Evoluția privind înțelegerea la nivel decizional a conceptului de amenințare asimetrică;
3. Prioritizarea problemelor, amenințărilor în funcție de îndeplinirea obiectivelor decizionale;
4. Existența unei ierarhizări a tipurilor decizionale, la care trebuie adăugată prezentarea situațiilor pentru utilizarea acestora în procesul de elaborare a deciziei finale;
5. Existența în momentul de față a unor lecții învățate care pot fi prezentate ca best practices în procesul de fundamentare a deciziei;
6. Dobândirea în momentul actual, datorită lecțiilor învățate, a unei experiențe valoroase de către instituțiile decidente;
7. Intenția și voința politică a momentului pentru îmbunătățirea procedurilor și atribuțiilor componente decidente în fundamentarea deciziilor cu privire la amenințările asimetrice și de a prognoza consecințele acestora;
8. Cooperarea la nivel NATO și UE în vederea formării personalului din cadrul structurilor de analiză a tipurilor de amenințări asimetrice și de clasificare a acestora;
9. Utilizarea în procesele de monitorizare și evaluare a amenințărilor a unor indicatori care atestă gradul și tipul amenințării asimetrice;
10. Îmbunătățirea relației dintre factorii decidenți din sistemul național de apărare și securitate.

Puncte slabe:

1. În majoritatea cazurilor, inițiativa elaborării unor propuneri de politici publice în anumite domenii nu este corelată cu lecția învățată ce a stat la baza procesului;
2. Interesul din ce în ce mai mare acordat către activitățile curente, a căror reglementare, este standardizată;
3. Abordarea incompletă a politicilor de standardizare, cât și a procesului de adaptare a procedurilor funcție de lecțiile învățate generate din amenințările asimetrice;
4. Predominarea abordării mecaniciste din punct de vedere procedural a procesului de formulare a cerințelor de modificare a procedurilor și de adaptare a lor;
5. Lipsa unei legături directe între formularea de cerințelor, procesul de aprobare și procesul de standardizare;
6. Insuficienta detaliere a lecțiilor învățate specifice amenințărilor asimetrice în procesul de formulare a cerințelor și de informarea a decidenților în vederea elaborării și implementării proiectelor de acte normative pentru reglementarea acestora;
7. Probleme în comunicarea intra și inter instituțională la nivel decizional, în momentul planificării și ierarhizării asimetriei amenințărilor. Aceasta conduce la îngreunarea identificării corecte a acestora;
8. Resurse umane și materiale insuficiente aflate la dispoziția decidenților. Acest aspect face dificilă stabilirea în timp util și corect a tipului și amplitudinii amenințării;
9. Dificultatea dezvoltării unei culturi pentru monitorizarea și evaluarea tipurilor de amenințare;
10. Asimetria informațională manifestată în relațiile dintre actorii decizionali, în timpul procesului de fundamentare a deciziei.

Oportunități:

1. Existența unui volum larg de probleme de interes decizional;
2. Informarea decidenților cu privire la tipurile și natura amenințărilor asimetrice;
3. Existența unei atitudini în Uniunea Europeană și NATO care necesită a fi transpusă și armonizată cu cerințele amenințărilor simetrice;
4. Dezvoltarea unor relații de cooperare între entitățile sistemului de securitate și apărare;

5. Implicarea și a altor actori în procesul de elaborare și implementare a cerințelor amenințărilor asimetrice;
6. Creșterea rolului partenerilor NATO și UE, ca parteneri în cadrul decidenților naționali;
7. Exercițarea unei presiuni de către decidenții politici asupra instituțiilor din sistemul național de securitate și apărare pentru a-și îmbunătăți activitatea ca urmare a criticismului crescut privind securitatea națională;
8. Îmbunătățirea percepției decidenților asupra rolului cercetării dezvoltării în identificarea și contracararea amenințărilor asimetrice;
9. Inițiativa NATO și UE de a reduce consecințele amenințărilor asimetrice și implicit costurile generate de acestea;
10. Implicarea cercetării - dezvoltării militare naționale în identificarea și contracararea amenințărilor asimetrice;
11. Acordarea unei atenții sporite formării și dezvoltării resursei umane specializate;
12. Creșterea importanței acordate evaluării și ierarhizării deciziei.

Amenințări:

1. Percepția greșită a conceptului “Democrație”;
2. Implicarea „fără granițe” a politicului în procesul etnic decizional;
3. Existența unui cadru normativ complicat care determină numeroase obstacole în ceea ce privește interpretarea și aplicarea procesului de procedurare a deciziei;
4. Manifestarea unui deficit, mai ales din punct de vedere calitativ, în ceea ce privește transpunerea cerințelor amenințărilor asimetrice în proceduri decizionale;
5. Lipsa de continuitate și dezvoltare în procesul schimbărilor instituționale;
6. Percepția negativă pe timp de pace asupra pericolelor generate de amenințările asimetrice;
7. Manifestarea unor așteptări prea mari din partea decidenților referitor la calitatea procedurilor în contextul în care aceste sunt cunoscute și ușor de aplicat de către atacator;
8. Perceperea procedurilor ca documente de sine stătătoare și de neînlocuit și actualizat;
9. Existența percepției de subestimare a atacatorului și o încredere supraestimată a forțelor proprii.

CONCLUZII

Asimetric sau simetric sunt două concepte a căror percepție este relativă și depinde de conjunctură și de momentul în care apare. Desigur totul în acțiunile civile sau militare și de securitate este procedurat, standardizat. Acest lucru conduce la o ordine a acțiunilor. Totuși predictibilitatea deciziei este sau poate fi influențată tocmai de acestea (proceduri, standarde etc.).

Asimetria nu trebuie să fie gândită doar ca un echivalent al „strategiei celui slab împotriva celui puternic”, chiar dacă această strategie a fost cu succes aplicată în trecut. În prezent este cert faptul că asimetria apare mai des ca o modalitate firească, împrumutată de acei actori care nu pot răspunde la o escaladare disimetrică și au tot interesul în a modifica contextul moral și natura mijloacelor utilizate. Acest gen de schimbări, precum folosirea luptătorilor kamikaze de armata japoneză sau chiar aplicarea armei nucleare de către armata americană, într-o anumită perioadă, poate inversa raporturile de forță, fapt ce obligă adversarul de a se adapta, mai mult sau mai puțin ușor, în limita mijloacelor și valorilor sale morale. Aceste cazuri de utilizare a asimetriei creează o ruptură de ritm privind elaborarea și fundamentarea strategiilor de securitate națională. Statele Unite ale Americii au asociat asimetria progresului lor tehnologic, înfățișând astfel valoarea pozitivă a acesteia. Atentatele din 11 septembrie 2001 amintesc despre faptul că nimeni nu are monopolul asupra asimetriei, ceea ce a condus Pentagonul la necesitatea de a diferenția asimetria pozitivă, rezultatul unui efort tehnologic inovator, de asimetria negativă, care transformă un avion într-o armă în mâinile unui terorist înarmat numai cu-n cuțit.

În acest context, cadrul de gândire a asimetriei este de a menține puterea prin controlul instrumentelor agile și proactive, dacă nu este vorba de acțiuni preventive, care presupun în măsură egală atât mobilizarea eforturilor, cât și contrastrategii față de o gamă de scenarii asimetrice aplicate de adversari puternici. În acest caz, putem menționa atacurile terorismului transnațional combinat cu terorismul politic, mafia și servicii de informare, strategiile indirecte ale puterilor regionale prin sprijinirea terorismului transnațional, a mișcărilor revoluționare sau sprijinirea programelor nucleare și a transferului de tehnologie. Strategiile indirecte și influența marilor puteri, precum și difuzarea comercială a tehnologiilor sofisticate (accesul la informații în timp real, armele miniaturizate și precise, vehiculele aeriene fără pilot, camuflaje, înșelătorii, etc.) au modificat considerabil conflictul de tip „cel slab împotriva celui puternic”. Astfel, reieșind din contradicțiile în gândirea asupra asimetriei, actualmente, este important de a înțelege perspectivele asimetriei, pentru a încerca de a anticipa efectele pe care ea le va avea asupra dezbaterii strategice.

În felul acesta s-au configurat pentru procesul decizional trei componente majore care conduc la un act decizional de succes;

- componenta operațională ale cărei proceduri și regulamente sunt bine stabilite;
- componenta de intelligence care la fel are stabilite proceduri și standarde de aplicare;
- componenta de știință și tehnologie care acoperă tocmai partea de neconformitate procedurală și de atitudine, fiind capabilă să ofere soluții prin care asimetria negativă (generată de adversar) să fie folosită în avantajul celui atacat.

După 11 septembrie aceasta triadă este folosită cu succes de către decidenți, în SUA în special.

O consecință extrem de importantă a triadei a fost spargerea conceptului de protecție a forței în două mari și importante componente:

- protecție directă: definită în special de doctrinele și procedurile operaționale și de intelligence clasice;
- protecție indirectă: în care componenta de știință și tehnologie generează, utilizând componenta de intelligence, informații către operațional, în vederea definirii strategiei de acțiune.

Cunoașterea de către decidenți a unor aspecte minimale conduce la o cultură decizională care să permită acestora să ”jongleze” cu noțiunea de simetric sau asimetric. Rezultatul nu poate fi altul decât o decizie care să conducă la succes, indiferent de ce natură. Cel mai bun exemplu în acest sens sunt jocurile de orice natură: șah, go etc.

Așa cum s-a prezentat anterior, se poate vedea că procesul decizional, chiar dacă îl limităm la zona militară și de securitate, este un fenomen deosebit de complex. Complexitatea acestuia a condus la elaborarea unor instrumente de ”ajutor” în luarea deciziilor, mai ales că acest gen de decizii au deseori implicații majore asupra vieții însăși.

Pe de altă parte, cooperarea inter-instituțională în domeniul apărării și securității este un alt fenomen de o complexitate deosebită. Așa cum s-a prezentat, există numeroase organizații la nivel regional sau global cu atribuții în acest sens, organizații care cuprind la rândul lor alte structuri din națiunile membre, fiecare cu propria structură organizatorică și sistem de luare a deciziilor.

Această varietate specifică fiecărei națiuni, pe de o parte, precum și eforturile, deseori publice, de a elimina aceste specificități, conduc deseori la crearea unor asimetrii care pot afecta atât colaborarea în sine cât și eficiența parteneriatului în sine.

Asistăm în prezent la o oarecare contradicție de termeni: pe de o parte se dorește o anumită transparență în luarea deciziilor și a acțiunilor efectuate de diverse organizații, pe de altă parte, este nevoie de o mai mare securizare a fluxului de informații, pentru eliminarea potențialelor vulnerabilități care pot să incumbe tocmai din această transparență. Se pare că tocmai această revoluție tehnologică și informațională, care poate aduce informația în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, cu evidente beneficii, poate aduce în același timp, dacă este deturnată, numeroase prejudicii, fiind extrem de facilă în prezent manipularea informațională, fenomenul de "fake news" înregistrând o creștere îngrijorătoare.

Din punct de vedere al influențelor tehnologice asupra asimetriei se pot trage de asemenea unele concluzii. Dacă în timpul Războiului Rece asimetria tehnologică era evidentă și în favoarea SUA și URSS, în perioada imediat următoare căderii zidului Berlinului și a Uniunii Sovietice aceasta a trecut în favoarea SUA și a NATO.

Din păcate, în ultima perioadă a devenit din ce în ce mai clar că avantajul NATO în domeniul tehnologiilor pentru apărarea a început să se erodeze. Acest fenomen are trei cauze majore¹⁸:

- Prima este dată de creșterea cheltuielilor pentru apărare, inclusiv pentru cercetare – dezvoltare în țări ca Rusia, China, concomitent cu trendul descendent al acestora în cadrul statelor membre ale Alianței;
- A doua cauză este reprezentată de avansul tehnologiilor militare și cu utilizare duală și creșterea accesibilității acestora într-un număr din ce în ce mai mare de state, unele considerate până acum ca slab dezvoltate;
- A treia cauză este dată de faptul că avansul tehnologic are loc într-un ritm accelerat, depășind de multe ori posibilitatea statelor membre ale Alianței de a le implementa în timp util, până acestea devin depășite.

¹⁸ Marino, Thomas, „Maintaining NATO’s technological edge: strategic adaptation and defence research & development”, NATO Parliamentary Assembly, 2017

În acest sens, la nivelul Alianței s-a ajuns la concluzia că este necesară atât creșterea investițiilor în cercetarea – dezvoltarea pentru apărare cât și regândirea modului de abordare și organizare a acesteia.

Există numeroase cazuri când asimetria tehnologică suferă răsturnări rapide și radicale între părțile oponente, avantajul tehnologic deținut fiind de scurtă durată și apoi fiind necesare investiții substanțiale în dezvoltarea de tehnologii care să le contracareze pe cele care cu puțin timp în urmă constituiau un atu și un avantaj.

CONCLUZIE DE FINAL

”Mulți indivizi din societatea modernă sunt ca barcagii: trag la vâsle, dar stau cu spatele la viitor”

Henri Coandă

BIBLIOGRAFIE

- [1] General de brigadă dr. Vasile Paul, Asimetria strategică, în Observatorul militar, nr.18 (8 – 14 mai 2001).
- [2] Sun Tzî, Arta războiului, Editura Militară, București, 1976, p.24,33.
- [3] Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României. [On-line]: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/confl_asimetrice.pdf.
- [4] Marino, Thomas, „Maintaining NATO’s technological edge: strategic adaptation and defence research & development”, NATO Parliamentary Assembly, 2017
- [5] Kim, Elaine. „High-technology warfare”, 2003
- [6] „Manual de Planificare Strategică” – Elaborat de Secretariatul General al Guvernului, www.sgg.ro
- [7] „Planul Strategic al MApN”, www.mapn.gov.ro
- [8] „Strategia Națională de Apărare a Țării”, www.mapn.gov.ro
- [9] „Strategia de Securitate Națională a României”, www.mapn.gov.ro
- [10] „Strategia de transformare a Armatei Române”, www.mapn.gov.ro
- [11] „Carta albă a apărării”, www.mapn.gov.ro
- [12] William J. Cojocar. „Adaptive Leadership in the Military Decision Making Process”, Military Review, 2011.

- [13] Martin C. Libicki, Gregory F. Treverton, Stuart E Johnson, „New Challenges, New Tools for Defense Decisionmaking”, RAND, 2003.
- [14] „Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)”, <https://www.mae.ro/node/1882>
- [15] „Strategic Concepts”, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm
- [16] „Readiness Action Plan”, https://www.nato.int/cps/ua/natohq/topics_119353.htm
- [17] Ikpe, Ibanga B. „Reasoning and the Military Decision Making Process.”, Journal of Cognition and Neuroethics 2 (1): 143–160, 2014.
- [18] Larry George, Robert Morris, Robert Joseph Skovira, A. J. Grant, Ann D. Jabro „Synchronizing knowledge in military decision making: a research approach for exploring the effects of organizational culture”, Issues in Information Systems, VOL IX, No. 2, 2008 429
- [19] Colonel Stephen J. Gerras, Ph.D „Thinking critically about critical thinking: a fundamental guide for strategic leaders”, U.S. Army War College, 2006
- [20] Pandley, R.M. „Effect of Globalisation on Asymmetrical Warfare”, CLAWS Journal, 2008